Anuarul Universității "Petre Andrei" din Iaşi
Fascicula: **Asistență Socială, Sociologie, Psihologie** ISSN: 2248-1079 | ISSN-L: 2248-1079
Covered in INDEX COPERNICUS, IDEEAS. REPEC, SOCIONET, ECONPAPER, CEEOL

2018, Issue 21`, pages: 152-165 | doi: https://doi.org/10.18662/upasw/19

Ethiological Factors Implied in Risk Behaviors in Adolescents

[Factorii etiologici implicați în comportamentele de risc la adolescenți]

Mihaela Luminița SANDU[1]

[1] Universitate Ovidius din Constanța, Facultatea de Psihologie şi Ştiintele Educației

Abstract: The approach to juvenile delinquency, risk behaviors, and their production mechanisms justifies their relevance and relevance through their more or less intense character, which are at the expense of human interests, jeopardizing the fundamental values and norms recognized and accepted within society, thus affecting its good functionality.

In recent years, risk behaviors have become increasingly widespread. Everyday we hear about such news behaviors, we read in newspapers, we hear in the streets and in schools.

We chose this theme because in recent years the presence of risk behaviors in the school environment has become more and more important, which is a problem for the society in general and for the school in particular..

Keywords: Juvenile delinquency, deviance, deviant behavior, dissocial behavior, antisocial behavior.

How to cite: Sandu, L. S. (2018).Ethiological factors implied risk Behaviors in adolescents. *Anuarul Universitatii "Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistena Sociala, Sociologie, Psihologie, 21*, 152-165.
. https://doi.org/10.18662/upasw/19

Introducere

Delincvenţa, devianţă, comportamentul deviant

Noţiunea de devianţă presupune existenţa unui univers normativ. Un act deviant este mai întâi un act blamabil. Devianţa este în mod esenţial produsul judecării unor conduite sau a unui fel de a fi. Criteriul major al ei este reacţia pe care o provoacă: mustrare aspră, sarcasm şi condamnare, izolare, tratament obligatoriu, privare de libertate. Când un act judecat altădată ca deviant nu mai provoacă reacţii, înseamnă că a încetat să mai fie deviant.

Noţiunea de devianţă nu poate fi înţeleasă înafara interacţiunii deviantului cu aceia care-l judecă. Normalitatea şi devianţa sunt noţiuni care vehiculează un sens statistic. Wilkins (1964) a realizat o analiză pe deplin acceptată atât de sociologia devianţei cât şi de criminologie. Autorul îşi reprezintă distribuţia comportamentelor morale pe o curbă Gauss, la una din extremităţile distribuţiei se află un număr foarte mic de comportamente condamnabile, la cealaltă o cantitate foarte mică de conduite admirabile. La mijloc se situează masa conduitelor obişnuite. Intensitatea devianţei variază invers proporţional cu frecvenţa sa pentru că este imposibil ca, în cadrul unui grup, oamenii să condamne cu indignare extremă acţiuni condamnabile cu caracter frecvent.

Conceptului de devianţă i se pot stabili cu mare precizie atât data apariţiei şi consacrării în limbajul ştiinţific, cât şi paternitatea. În 1938, sociologii americani T.Sellin şi R.K. Merton, preocupaţi de definirea obiectului de studiu al sociocriminogenezei, au formulat pentru prima dată următoarele definiţii ale devianţei şi comportamentului deviant.

T.Selling a definit devianţa ca fiind ansamblul comportamentelor îndreptate împotriva ordinii instituţionale sau a normelor de conduită. R.K. Merton înţelege prin comportamentul deviant ” o reacţie anormală a oamenilor normali în condiţii normale”.

Devianţa nu poate fi înţeleasă detaşat de contextul social şi nu poate fi explicată doar prin apel la trăsăturile individuale de personalitate sau la caracteristicile ereditare ale deviantului. În consecinţă, noţiunile de ”devianţă” şi

”normalitate” sunt relative în sensul că nu pot fi evaluate decât prin raportarea la standardele culturale (valori, norme) existente în societate, comunitate sau grup.

Când afirmăm că devianţa este relativă, poate însemna trei lucruri diferite:

- Un act va fi condamnat dacă este pus într-o situaţie şi nu va fi în alte împrejurări;
- Un act va fi sau nu deviant în funcţie de statutul sau rolul autorului său;
- Devianţa va depinde de contextul normativ în care apare.
  Ceea ce este condamnat în sânul unei culturi, într-o epocă este adesea tolerat într-o altă

parte sau în alte vremuri.

Universalitatea devianţei nu este numai formală. Ea apare şi într-un număr restrâns de acte care au fost întotdeauna şi pretutindeni prohibite, cu foarte rare excepţii. Conduitele universal reprimate sunt în număr de patru:Incestul dintre mamă şi fiu, tată şi fiică, frate şi soră; Răpirea şi violul unei femei căsătorite; Omorul, mai precis actul de a omorî voluntar un membru al propriului grup; Furtul.

În acest sens, Mira y Lopez arată că "este imposibil să judeci un delict fără a-l înţelege, trebuie cunoscute antecedentele situaţiei şi valoarea tuturor factorilor determinanţi şi ai reacţiei personale: aceasta este analiza psihologică pe care trebuie să o întreprindă juristul dacă el vrea să merite acest nume". Deci, a înţelege şi a explica un delict înseamnă a determina valoarea necunoscutelor ecuaţiei responsabile de conduita individului în situaţie delictuoasă.

Statistic, devianţa reprezintă o abatere de la medie. Media o constituie comportamentul conformist, în raport cu normele şi reglementările sociale, iar comportamentul deviant, ca abatere, semnifică deviaţiile cu sens negativ, antivaloric, de tipul a ceea ce este denumit în termeni generici, comportament antisocial, criminalitate sau infracţionalitate.(I. Buş, 1997)

În orice societate, comportamentul deviant acoperă o mare varietate de tipuri, mergând de la aşa numitul comportament "excentric" definit prin gesturi "insolite", vestimentaţie aparte şi "dezordine " comportamentală, până la comportamente "disfuncţionale", aberante şi delincvente înscrise în aria "patologiei", a tulburărilor psihice, a "subculturilor" şi contraculturilor".

Sensul mai larg al noţiunii de devianţă este cel de încălcare a normelor de orice natură; deviantul este cel care rezolvă o situaţie sau un conflict contrar expectanţelor morale, sociale, culturale, religioase ale comunităţii sau grupului de care aparţine. Citându-l pe E.Durkheim, este social orice comportament care nu se datorează hazardului, ci este reglat prin norme şi aşteptări "instituite şi inevitabile", iar "deviant" este acel comportament care depăşeşte limitele instituţionale şi sociale acceptabile de către societate, considerată ca fiind un mediu moral.

Delincvenţa juvenilă, formă a comportamentului deviant

Delincvenţa formează una din speciile fenomenului de devianţă cu mari implicaţii pentru individ şi colectivitate. În ansamblul formelor de devianţă socială se includ şi delincvenţa care afectează cele mai importante valori şi relaţii sociale protejate de norme juridice cu caracter penal.

Devianţa şcolară merge mână în mână cu delincvenţa juvenilă. Corelaţiile dintre aceste două variabile fiind atât de puternice încât cu greu pot fi disociate. La şcoală, tinerii delincvenţi sunt indisciplinaţi, agitaţi, trişează, ei sunt adesea expulzaţi din clasă, chiulesc.

Prima problemă privind delincvenţa juvenilă este legată de necesitatea utilizării acestui termen în loc de alţi termeni consacraţi juridic şi folosiţi pentru adulţii care încalcă norme juridico-penale. Acest termen provine de la cuvântul francez ”delinquance juvenile”, care la rândul său se organizează în latinescul „delinguere juvenis” şi el desemnează ansamblul abaterilor şi încălcărilor de norme sociale, sancţionate juridic, săvârşite de minori până la 18 ani.

Unii autori consideră că noţiunea de delincvenţă este relativ nouă, iar delincvenţa juvenilă este un fenomen social nou (L.T. Empey, 1982), deoarece noţiunea aceasta nu a fost mult utilizată înainte de secolul al XIX-lea, iar până la sfârşitul secolului al XX-lea nu au fost înfiinţate instanţe speciale pentru minori, deşi acte infracţionale de acest gen au fost comise.

Dreptul penal dă o definiţie clară actului delincvenţial, punând accentul în definirea acestuia pe caracterul socialmente periculos al faptei şi pe vinovăţie în
săvârşirea ei. Astfel, infracţiunea este o faptă care prezintă pericol social, săvârşită cu vinovăţie şi incriminată de legea penală (V. Preda, 1998).

În ansamblul formelor de devianţă socială, delincvenşa are gradul cel mai ridicat de periculozitate socială, deoarece afectează cele mai importante relaţii şi valori sociale şi încalcă regulile şi normele morale sau juridice care orientează comportamentul indivizilor. Privită ca o formă a devianţei sociale, delincvenşa reprezintă o parte socială complexă ca rezultantă a interacţiunii conjugate dintre individ şi mediu. De fapt, la nivelul fiecărei societăţi există într-o proporţie mai mare sau mai mică, manifestări de transgresiune a normelor care prin raportarea lor la diferite criterii pot lua forma devianţei sau/şi a delincvenţei.

Sub acest aspect, delincvenţa nu este altceva decât o serie de fapte ilicite, indiferent dacă au sau nu un caracter penal şi se concretizează în: fuga de la domiciliu, absenţa repetată şi îndelungată de la şcoală, abandonul şcolar nemotivat de cauze obiective, precum şi anumite fapte imorale care nu

constituie infracţiuni, ţinând cont totuşi de faptul că "delincvenţa" nu este sinonimă şi nu trebuie confundată cu "devianţa", deoarece conceptul de devianţă este mai larg şi cuprinde ca formă particulară acţiunea de delincvenţă. atunci, nu este lipsit de importanţă, ca în definirea delincvenţei să pornim de la maturizarea socială, fiind elementul definitoriu privind capacitatea individului de a menţine un echilibru dinamic între interesele sale şi cele ale societăţii, între nevoile şi aspiraţiile sale şi nevoile şi proiectele societăţii.

Dezorganizarea socială sau "starea de anomie" cum o numeşte Durkheim, determină pe lângă creşterea numărului de delicte (alcoolism, narcomanie, devianţă socială) şi extinderea treptată a stării de marginalitate la un număr tot mai mare de indivizi şi grupuri sociale. Situându-se într-un context de minus de responsabilităţi, de atribuţii sociale, de rearanjări, de imposibilitatea de a afirma şi participa la deciziile sociale, marginalitatea determină profunde sentimente de periferizare şi frustrare socială, evidenţiind fenomenul de neintegrare socială, având ca notă definitorie lipsa de adeziune la normele sociale şi morale.

Din perspectiva psihologică, delincvenţa apare ca o necesitate de întregire a abordării normativelor juridice şi a dimensiunii sociale a delictului, cu implicarea profundă a individualităţii individului delincvent şi nondelincvent. Punctul de vedere psihologic vizează omul concret ce există şi acţionează în mediul ambiant, percepţia şi imaginea de sine ca o răsfrângere a imaginii celorlalţi spre sine şi reverberând la nivelul interiorităţii sale. Astfel conturat, orice produs psihic se supune determinismului probabilistic aplicat în psihologie, pe baza căruia, orice fenomen psihic este determinat, în ultimă instanţă, de acţiunea externă mediată de condiţii interne.

Unele orientări psihologice au considerat că personalitatea delincventului este un tip aparte de personalitate, distinctă fundamental (biopsihofiziologic) de cea nondelincventă. Alţi autori susţin că impulsurile şi instinctele antisociale coexistă în acelaşi individ alături de cele sociale, într-o formă mai mult sau mai puţin latentă. Alţi autori consideră că diferenţa între personalitatea delincventului şi non-delincventului rezidă în gradul diferit de intensitate a unor trăsături specifice.

"Trecerea la comiterea de delicte, care se produce mult mai rapid în cazul delincventului, se datorează unor trăsături ce caracterizează personalitatea acestuia, cum ar fi:egocentrismul, agresivitatea, labilitatea, indiferenţa afectivă".

S-a constatat că, cei care comit delicte se caracterizează printr-o serie de trăsături: agresivitate, impulsivitate, violenţă, egoism, lipsă de sensibilitate. Pe această bază au fost stabilite o serie de tipologii delincvente incluzând:

a. Delincventul nevrotic, care manifestă un comportament generat de conflicte de natură psihică,
b. Delincventul patologic, al cărui comportament este determinat în mod organic,
c. Delincventul normal, care se identifică cu modelul obiţnuit de delincvent, preluându-i caracteristicile.

Aceste trăsături ale personalităţii delincventului, trebuie puse în dependenţă de caracteristicile mediului social şi cultural în care trăieşte individul.

Delincventul este o persoană care a optat pentru o viaţă parazitară cu respingerea oricărui rol social. Portretul psihic, comportamental al delincventului înglobează următoarele trăsături: existenţă marginală, inactivitate, parazitism, respingerea valorilor morale, disociere între Eul personal şi cel social, absenţa orizontului temporal esenţial şi resentimentelor contra societăţii.

Toate aceste trăsături sunt generatoare de comportamente disociale şi antisociale.

Comportament disocial. Comportament antisocial

Un rol important în înţelegerea noţiunii de comportament disocial şi antisocial îl are teoria ”controlului social”. Bazele acesteia au fost puse de E. Dorkheim în lucrarea ”Despre sinucidere”. În esenţă, ea se rezumă la afirmaţia că, o integrare socială insuficientă îl eliberează pe individ de influenţa socializantă a anturajului său, slăbindu-i astfel motivaţia de a depune efortul necesar pentru respectarea normelor sociale. Aici actul deviant este conceput ca rezultat al unei decizii luate de indivizi preocupaţi de maximalizarea satisfacţiei lor.

După unii cercetători, printre care H. Cleckey (1976) și R. Mucchielli (1981) abordează delincvența juvenilă prin raportarea comportamentului infracţional la sociopatie. R. Mucchielli subliniază importanţa capacităţii de rezistenţă a subiectului la şocuri sau la presiuni sociopatogene sau disocializante. Prin şoc-patogen se înţelege orice stres care perturbă relaţiile sociale, conştiinţa socio-morală şi sistemul de valori: o decepţie, un eşec în integrarea socială, o respingere brutală de către grup, o nedreptate suferită. Toate acestea reprezintă și traumatisme disocializante. O presiune socio-patogenă reprezintă un tip de stres declanşat de un climat sociodemoralizant,

de o situaţie care provoacă dificultăţi de adaptare socială, de o influenţă perturbatoare a conduitei cu efecte disociale şi antisociale.

Cohen (1972) arată că premisele unei evoluţii disociale a individului rezidă în
dificultăţile socializării sale, într-o serie de contradicţii între mediu şi individualitate, contradicţii de care factorii educaţionali nu ţin seama întotdeauna şi în suficientă măsură.

Privitor la etiologia maturizării sociale a unor persoane, R. Mucchielli elaborează teoria disociabilităţii, care pune accent mai mult pe factorii psihosociali în explicarea delincvenţei juvenile. În viziunea lui, disocializarea se exprimă în:

- Necesitatea colectivităţii, a societăţii,
- Falsa percepţie socială a celor din jur,
- Lipsa aprofundării şi evaluării adecvate a consecinţelor actelor comise,
- Respingerea rolului social ce i s-a acordat înainte de a deveni delincvent şi pe care i-l pretinde colectivitatea.

În acord cu R. Mucchielli, V. Preda (1981) consideră că personalitatea copilului se poate dezvolta dizarmonic, în sens delincvenţial în următoarele cazuri: absenţa unei învăţări necesare sau în condiţiile unei insuficiente interiorizări a normelor de conduită; în condiţiile unei învăţări ineficiente sau în condiţiile în care învăţarea este inaccesibilă.

Având în vedere faptul că maturizarea socială a individului suferă influenţa directă, nemijlocită a relaţiilor sociale, interpersonale şi a climatului socio-afectiv existent în microgrupurile în care trăieşte şi se dezvoltă (familie, şcoală, grup de prieteni), cauzele insuficientei maturizări sociale a unor indivizi trebuie căutate în perturbarea acestor relaţii şi în carenţele educative şi socio-afective din grupurile respective.

Ceea ce diferenţiază comportamentul disocial de cel antisocial este faptul că, dacă comportamentul disocial nu intră sub incidenţa legii, cel antisocial intră sub incidenţa legii. Exemple de comportamente disociale sunt: minciuna, chiulul, copiatul; iar comportamente antisociale sunt: violenţa, furtul, vandalismul.

Virgil Dragomirescu (1976) diferenţiază comportamentul deviant de cel aberant şi de cel antisocial. Autorul susţine că, comportamentul deviant se referă în special la abaterile de la normele sociale; comportamentul aberant se referă la aspectele medico-legale şi psiho-patologice, în timp ce comportamentul antisocial sau infracţional se referă la aspecte judiciare. Delincvenţa este forma

cea mai gravă a comportamentului antisocial. Comportamentul antisocial, la rândul său, este de mai multe tipuri:

- Comportamentul antisocial accidental sau ocazional,
- Comportamentul predelictual,
- Comportamentul delictual propriu-zis,
- Comportamentul infracțional patologic.

Studiile relevă faptul că examinând rata comportamentului antisocial printre adolescenți se constată paternuri similare ale acestui tip de comportament în multe țări. Diversele grade ale comportamentului antisocial printre adolescenți sunt aproximativ comune indiferent de țara de proveniență, acest comportament fiind mai frecvent în rândul băieților comparativ cu fetele, iar frecvența cea mai mare este atinsă în perioada medie a adolescenței.

În timp ce comportamentul disocial se referă mai mult la reacții subiective împotriva autorității, dar fără o înclinație serioasă spre agresivitate, izolare, anxietate, violență, în schimb comportamentul antisocial le presupune pe toate acestea.

Factorii etiologici implicaţi în comportamentele de risc în mediul şcolar

Pentru a lua măsurile profilactice necesare care să ducă la scăderea considerabilă a comportamentelor de risc în mediul şcolar trebuie mai întâi detectați factorii cauzali care să fie studiați în interrelațiile lor multiple. În ultimele decenii, numeroase lucrări, printre care şi cea editată de R. Gialombardo (1972) abordează comportamentul disocial şi antisocial în mod diferenţiat, pornind de la premisa că există mai multe niveluri ale cauzelor şi ale manifestărilor caracteristice inadaptării sociale şi devianței. Aceste niveluri sunt structurate astfel:

1. Factorii situaționali devianți la care copilul este expus acasă sau în mediul extrafamilial: familie destrămată; disciplină neadecvată (climat hiperpermisiv sau hiperpunitiv); vicii în familie, situație materială deficitară, grupuri delictogene în vecinătate.
2. Probleme comportamentale care reprezintă un mod specific de inadaptare la mediu, în raport cu vârsta la care apare.
3. Atitudini disociale în care copilul descoperă reacții subiective îndreptate împotriva autorității, dar fără o înclinație serioasă spre agresiune: izolare, anxietate, ostilitate.

4. Ieşirea de sub control, cu încălcarea unor norme sau a unor standarde ale comunităţii printr-un comportament disocial moderat:inactivitate, lene fugă de acasă, vagabondaj.
5. Încălcarea normelor şi legilor prin acte antisociale grave şi foarte grave: furt, tâlhărie, viol, omor.

După N. Mitrofan (1997) factorii care determină comportamentele de risc pot fi împărţiţi în două mari categorii:

a) Factori interni,ce includ:particularităţile şi structura neuropsihică, particularităţi ale personalităţii în formare, particularităţi care s-au format sub incidenţa unor factori externi, mai ales a celor familiali;
b) Factori externi, ce includ factorii socio-culturali,economici, socio-afectivi şi educaţionali din cadrul microgrupurilor şi macrogrupurilor umane în care trebuie să se integreze treptat copilul şi tânărul, începând cu familia.

Determinarea unui anumit comportament deviant şi a infracţionalităţii ca fenomen social este plurifactorială şi implică niveluri diferite de cauzalitate.

Condiţiile sunt complexe de împrejurări care nu pot da naştere nemijlocit fenomenului (efectului) dar însoţind cauzele în spaţiu şi timp, le influenţează, asigurând o anumită dezvoltare a lor în măsura necesară apariţiei efectului G. Basiliade.

Vom expune în continuare câţiva factori de nivel societal, psihosocial şi psihoindividual.

Factorii de nivel societal

Realitatea a demonstrat că R.K. Merton (1961) avea dreptate să afirme că atunci când un anumit sistem socio-economic şi cultural ridică în slăvi, mai presus de orice succesul drept scop al acestei societăţi, câtă vreme structura socială respinge în mod riguros sau chiar barează mijloacele spre succes pentru o parte considerabilă a populaţiei, atunci comportamentul deviant apare pe o scară largă. La rândul său, J.Pinatel, analizând infracţionalitatea de tip american, scrie: "Se poate observa un raport strâns între sistemul economic de concurenţă şi competiţie dus la extrem şi agresivitate. Lupta pentru viaţă favorizează ostilitatea, din acest moment sunt puse în acţiune toate mijloacele susceptibile de a doborî concurenţa. În statele dezvoltate din punct de vedere economic, unde concurenţa motivată de interese materiale operează cu procedee de nereuşită socială există un tip de agresivitate individuală învăţată şi promovată ca model de viaţă". Dintr-o subcultură a violenţei aceasta se transformă într-o "cultură a agresivităţii şi

violenţei", incitând prin factori socio-culturali şi economici, cu efecte psihologice, la săvârşirea unor infracţiuni contra persoanei (H.P. Graham, T.R. Gurr) din multiplele forme ale "crimei organizate". La fel se întâmplă în prezent în fostele ţări comuniste, în această dificilă perioadă de tranziţie.

R. Clawarԁ şi L.Ohlin au propus o teorie sociologică generală a comportamentului deviant, sintetizînd două teorii cu caracter explicativ parţial:

1. Teoria lui R.K. Merton, care susţine că blocarea accesului prin mijloace legitime la scopurile împărtăşite de o anumită colectivitate reprezintă o sursă efectivă a comportamentului deviant.

2. Teoria lui E. Sutherland, care pune accent pe rolul condiţiilor favorizante pentru declanşarea comportamentului deviant, respectiv accesul la oportunităţi ilegale.

Teoria lui R. Clawarԁ şi L. Ohlin consideră comportamentul deviant drept o consecinţă a combinării a două tipuri de factori: sociali, respectiv psihosociali. Astfel, o anumită persoană care nu are acces prin mijloace legitime, normale pentru realizarea scopurilor împărtăşite de colectivitate, poate ajunge să-şi realizeze scopurile prin mijloace ilegale mai ales dacă are acces la astfel de mijloace. Accesul la mijloace ilegale de satisfacere a trebuinţelor şi scopurilor este facilitat de existenţa: unei culturi/subculturi a delincvenţei, a infracţionalităţii, existenţa unor victime potenţiale; "vizibilitatea" scăzută a comportamentului deviant; control social insuficient şi/sau ineficient.

După cum subliniază şi S. Chelcea (1995), în teoria lui Clawarԁ şi Ohlin se conjugă două blocuri de variabile cauzale, renumite multiplicativ şi nu doar aditiv. Pentru apariţia comportamentului deviant sunt necesare aceste relaţionări multiplicative ale celor două categorii de factori cauzali. Lipsa mijloacelor legitime, fără oportunităţi ilegitime nu duce la comportament deviant, iar prezenţa oportunităţilor ilegitime cuplată cu existenţa mijloacelor legitime de atingere a scopurilor, face improbabilă apariţia comportamentului deviant.

Din acestea rezultă că enunţurile predictive din teoria lui Clawarԁ şi Ohlin au o mare forţă explicativă:

a. lipsa accesului la mijloace legitime de realizare a scopurilor împărtăşite de colectivitate produce o tendinţă spre comportament deviant;
b. existenţa oportunităţilor ilegitime de acces la scopurile împărtăşite produce o tendinţă spre comportament deviant;
c. cele două cauze produc comportamentul deviant numai în interrelaţie multiplicativă.

În opinia lui V. Preda (1998), teoria lui Claward şi Ohlin depăşeşte optica strict sociologică. Această teorie se apropie de o abordare psihosocială, atrăgându-se atenţia asupra caracterului probabilistic al comportamentului uman. Acest caracter probabilist rezultă din faptul că întotdeauna condiţiile externe se refractă prin condiţiile interne, psihice ale persoanei, comportamentul deviant având o etiologie multifactorială cumulativă.

Deşi în teoriile expuse, conflictul de valori, de norme şi scopuri ocupă un loc central, este eludată problema genezei acestui conflict prin socializare discordantă şi în mod concret comportamentele de risc din mediul şcolar.

Factorii de nivel psihosocial

Cauzele de nivel psihosocial trebuie căutate, îndeosebi în cadrul grupurilor primare şi secundare care nu reuşesc să realizeze socializarea concordantă a minorilor şi tinerilor, în consens cu normele şi valorile societăţii globale. În cadrul acestor grupuri, un rol important îl ocupă familia. Dintre factorii familiali implicaţi în etiologia comportamentelor de risc din mediul şcolar se numără: divergenţa metodelor educative şi lipsa autorităţii părinţilor; atitudinea indiferentă, rece a părinţilor; atitudinea autocrată, tiranică a părinţilor; atmosfera conflictuală şi perturbarea climatului moral al familiei; dezorganizarea familiei.

Importanţi sunt şi factorii extrafamiliali: inadaptarea/dezadaptarea şcolară; metodele inadecvate utilizate de cadrele didactice; colaborarea deficitară între familie şi şcoală; influenţa anturajului; influenţa mass-mediei, influenţa internetului; consumul de droguri.

Divergenţa metodelor educative şi lipsa de autoritate a părinţilor

Este important să menţionăm faptul că în echilibrul psihic al copiilor şi tinerilor un rol foarte important îl are climatul de înţelegere între părinţi privind metodele educative şi atitudinile faţă de diferite acte săvârşite de minori şi tineri. Pentru structura armonioasă a personalităţii copilului este indispensabil un mediu tonifiant şi coerent. În legătură cu aceste aspecte educaţionale, A. Berge scrie:" Un educator slab este înainte de toate un educator incoerent, şi, care, drept urmare, lasă copiii în incertitudine asupra felului în care ei trebuie să aprecieze ce au voie şi ce nu au voie să facă. Majoritatea copiilor nu au nicio dorinţă de a se lansa într-o acţiune pe care ei o ştiu ca fiind interzisă cu desăvârşire, cel mai adesea, ei nici nu se gândesc la ea! Însă acţiunile pentru care ai fost pedepsit luni şi care marţi nu atrag asupra ta nici cea mai mică dojană generează de la sine tulburări, fiindcă pun

probleme: ele atrag şi resping totodată şi capătă, repede, în imaginaţie, o importanţă excesivă.

Părinţii care nu se înţeleg, care se ceartă mereu în legătură cu atitudinea care trebuie adoptată faţă de diferite fapte ale copilului sau faţă de capriciile lui, constituie un mediu "patogen" pentru acesta.Dacă divergenţele de opinii continuă şi mai târziu, în faţa micilor delicte pe care, întâmplător le face copilul, se poate ajunge la o adevărată predispoziţie spre delincvenţă."(R.Vincent, 1972). Divergenţa punctelor de vedere ale părinţilor privind educaţia copiilor şi neconcordanţa metodelor şi procedeelor disciplinare pot "deruta" copilul, întrucît acesta simte în anturajul familial lipsa unităţii de opinii şi de concepţii între bine şi rău, despre necesitatea respectării unor reguli, precum şi despre modalitatea de manifestare a autorităţii părinţilor. Deci, copilul trebuie să ştie precis ce i se cuvine să aibă la o anumită vârstă şi ce nu, să simtă că legea şi regula există atât pentru el cât şi pentru adulţi şi că trebuie să se conformeze unor norme de conduită.

Copiii crescuţi fără nicio constrângere, într-un climat supraprotector, cu o căldură afectivă excesivă avându-i întotdeauna "la dispoziţie" pe amândoi părinţii, iar uneori şi pe bunici pentru a le satisface şi cea mai mică dorinţă, vor deveni capricioşi şi încăpăţânaţi şi nu vor putea mai târziu să suporte frustrările inerente impuse de un cadru social în care se cere disciplină, muncă şi aderare la scopurile colective.

Când copilul va creşte, părinţii se vor plânge că acesta nu-i ascultă şi este indisciplinat, că nu este niciodată mulţumit de ceea ce i se oferă. Uneori, astfel de copii, cu o foarte scăzută capacitate de rezistenţă la frustrare, dar în schimb cu o trebuinţă de "achiziţie" materială exagerată, ajung să comită furturi, iar părinţii – nedumeriţi-se întreabă: "Dar cum a fost posibil, că noi îi dădeam tot ceea ce ne cerea şi nu ducea lipsă de nimic!" Aceşti părinţi nu conştientizează faptul că, alături de alţi factori, tocmai atitudinea lor supraprotectoare şi excesiv de afectuoasă faţă de copil a contribuit la astfel de conduite reprobabile, care au la bază, printre altele, egocentrismul şi capacitatea redusă de rezistenţă la frustrare, ceea ce împiedică o bună socializare şi perturbă integrarea socială. Una dintre cele mai importante sarcini parentale constă în aceea de a-l învăţa pe copil să suporte frustraţia şi conflictul, şi, totodată, să se comporte adecvat în raport cu ele. În acelaşi timp, în condiţiile unei bune îndrumări a copilului din partea părinţilor, se poate evita formarea şi exacerbarea acelor trebuinţe care declanşează ulterior conflicte prea puternice şi care împiedică adaptarea personalităţii, în loc să accelereze dezvoltarea ei.

Pentru ca un copil să simtă că autoritatea părinţilor există şi se manifestă, că este solidă şi imuabilă, trebuie să fie sigur că părinţii îl înţeleg şi

au puncte de vedere comune, astfel copilul va ajunge să aibă încredere în hotărârile pe care părinţii le iau în legătură cu el. Dar, uneori, metodele şi procedeele utilizate de părinţi în educarea copiilor lor sunt neconcordante şi inconstante, disciplinarea acestora făcându-se haotic. Datorită acestui fapt, autoritatea părinţilor în faţa copiilor se dispersează treptat, treptat până la dispariţie. Aşa se întâmplă, de exemplu, în cazul unor familii în care tatăl îşi neglijează atribuţiile educative, fiind un tată "demisionar", care este plecat de acasă aproape tot timpul, şi când carenţa paternă este compensată printr-un exces de autoritate maternă, aceasta până în momentul în care apare tatăl pentru a răsfăţa copilul într-o atmosferă de sărbătoare sau pentru a-l teroriza într-un climat de inchiziţie înainte de a pleca din nou, pentru un timp mai mult sau mai puţin îndelungat. (P.Osterrieth, 1973)

Carenţele de autoritate ale părinţilor decurg, de multa ori din insuficienta supraveghere, îndrumare şi control al copiilor. După cum remarcă şi V. Dragomirescu, lipsa de supraveghere se asociază în perioada actuală cu aspecte noi, generate de precocitatea tendinţelor spre independenţă ale adolescenţilor şi preadolescenţilor, sub influenţa unor relaţii socioafective extrafamiliale şi ale altor factori. Eschivarea de sub tutela sau controlul părinţilor accentuează carenţa de autoritate a acestora, chiar şi în cazul familiilor aşa zis "organizate". Scăpaţi de sub controlul şi supravegherea părinţilor, copiii pot ajunge uşor sub influenţa unor grupuri delictogene.

Lipsa de supraveghere, de îndrumare şi control, asociată cu lipsa preocupărilor pentru cultivarea simţului responsabilităţii şi pentru educarea sentimentelor morale, traduc-de fapt-incompetenţa educativă a unor astfel de familii.

Bibliografie

Banciu, D.(1990), *Introducere în sociologia delincvenţei juvenile*, Bucureşti, Editura Medicală

Băloescu,A. (2009),*Comportamentul agresiv*, Bucureşti, Editura Tritonic

Boncu, Şt. (2000)*, Devianţa tolerată*, Iaşi, Editura Universităţii "Al.I.Cuza",

Buş, I.(2005), *Psihologie şi infracţionalitate*, vol.I, Cluj-Napoca, Editura ASCR p.62, p.106-123

Dragomirescu, V. (1976), *Psihologia comportmentului deviant*, Ed Ştiinţifică, 1976.

Durkheim., E., (2003), *Sociologia*, Ed Antet, Bucureşti

Preda, V., Craiu, V., (1981), *Verificarea normalitatii datelor*, Editura Universitatii Bucuresti, 1981 (cu V.Craiu);

Rădulescu, S., Banciu, D. (2002), *Evoluţii ale delincvenţei juvenile în România. Cercetare şi prevenire socială,*

Wilkins (1964) – *Deviancy Amplification Spira*l

http://www.sociology.org.uk/notes/SocShortcuts_deviance5_v.pdf